

NORGES HØYESTERETT

D O M

avsagt 13. oktober 2020 av Høyesterett i avdeling med

dommer Magnus Matningsdal
dommer Wilhelm Matheson
dommer Henrik Bull
dommer Wenche Elizabeth Arntzen
dommer Espen Bergh

HR-2020-1945-A, (sak nr. 20-097027STR-HRET)
Anke over Eidsivating lagmannsretts dom 28. mai 2020

I.
Påtalemyndigheten (statsadvokat Monica Krag Pettersen)

mot

A (advokat John Christian Elden)

II.
A (advokat John Christian Elden)

mot

Påtalemyndigheten (statsadvokat Monica Krag Pettersen)

S T E M M E G I V N I N G

(1) Dommer **Bergh:**

Sakens spørsmål og bakgrunn

(2) Saken gjelder straffutmåling for grovt bedrageri overfor Stortinget ved at en representant har krevd dekning for utgifter til en rekke reiser som ikke er foretatt.

(3) Oslo statsadvokatembeter tok 30. august 2019 ut siktelse mot A for grovt bedrageri. Grunnlaget var i siktelsen beskrevet slik:

«I perioden fra desember 2014 til oktober 2018 i Oslo og andre steder, som fast møtende representant på Stortinget for partiet X i Y, forledet han Stortingets administrasjon til urettmessig å utbetale seg kr 450 000 i reiserefusjon for tilsammen 73 reiser som ikke hadde funnet sted. Forledelsen skjedde ved at han fylte ut reiseregningene på formelt riktig måte, men ga fiktive opplysninger om reisemål, sted og kontaktpersoner. I noen tilfeller vedla han kvitteringer for utlegg han hadde hatt i andre sammenhenger, og krevde disse refundert som en fiktiv reiseutgift. Handlingen medførte tilsvarende tap eller fare for tap for Stortinget/staten.»

(4) Det er senere avklart at tidsperioden skal være fra oktober 2015 til oktober 2018, og at det er tale om 72 reiser med et samlet beløp på 449 019 kroner. Denne perioden er i sin helhet etter ikrafttreddelsen av straffeloven 2005, slik at saken gjelder overtredelse av denne loven § 372, jf. § 371 bokstav a.

(5) Saken ble i Nedre Romerike tingrett behandlet etter reglene om tilståelsesdom. Påtalemyndigheten foreslo en straff på fengsel i ett år og seks måneder. Tingretten avsa 23. oktober 2019 dom der A ble dømt til fengsel i syv måneder.

(6) Påtalemyndigheten anket til Eidsivating lagmannsrett over straffutmålingen og la i lagmannsretten ned påstand i samsvar med straffeforslaget for tingretten. Eidsivating lagmannsrett fant ikke grunn til å endre straffen og avsa 28. mai 2020 dom med slik slutning:

«A, født 00.00.1981, dømmes for overtredelse av straffeloven § 372 jf. § 371 bokstav a til fengsel i 7 – syv – måneder.»

(7) Påtalemyndigheten har anket straffutmålingen til Høyesterett. A har inngitt motanke, som også fyller vilkårene for selvstendig anke.

Mitt syn på saken***Nærmere om de faktiske forholdene***

(8) A var fra 16. oktober 2013 fast møtende vararepresentant på Stortinget for partiet X i Y mens B var statsråd. Domfellelsen gjelder, som nevnt, at han gjennom en periode på omkring tre år fra oktober 2015 sendte inn og fikk dekket reiseregninger for 72 reiser som ikke hadde funnet sted. Samlet beløp utgjorde som angitt rett under 450 000 kroner.

- (9) Stortingsrepresentanter bestemmer fritt over sine reiser. De kan dra på de reisene de mener er hensiktsmessige for å delta på møter og arrangementer og for å møte velgere. Dette er begrunnet i at representantene har sitt mandat fra velgerne og er på oppdrag for dem, slik at det av prinsipielle grunner ikke ville være riktig at Stortingets administrasjon eller andre skulle foreta en vurdering av om en reise er nødvendig.
- (10) Reiseregningene er gjenstand for en formell kontroll, men i den perioden denne saken gjelder, ble det ikke kontrollert om en reise faktisk var gjennomført. De uriktige reiseregningene fra A gjaldt reiser som var oppgitt å ha skjedd med egen bil, og da slik at reise, opphold og diett skulle dekkes etter faste satser. Det var dermed ingen bilag til regningene.
- (11) De uriktige reiseregningene ble avdekket i forbindelse med at Aftenposten ønsket å lage en reportasje om reiseregningsspraksis på Stortinget. I en e-post sendt 4. oktober 2018 fra Stortingets administrasjon til A ble han orientert om at Aftenposten hadde bedt om innsyn i hans reiseregninger fra flere ulike arrangementer. A tok da kontakt med en advokat. Han hadde tilgang til de reiseregningene som var innlevert digitalt, og satte opp en oversikt over hvilke av disse regningene som var fiktive. Oversikten omfattet 46 av de 72 reiseregningene som viste seg å være fiktive. Denne listen ble oversendt Stortinget før Aftenpostens oppslag og før Stortinget sendte anmeldelse til politiet.
- (12) A har senere betalt tilbake bedrageribeløpet i sin helhet.

Straffenivået

- (13) Domfellelsen gjelder grovt bedrageri, jf. straffeloven § 372, jf. § 371 bokstav a. Handlingene er bedømt som et sammenhengende straffbart forhold. Strafferammen for grovt bedrageri er fengsel inntil seks år.
- (14) Straffeloven § 372 første ledd andre punktum angir de momentene det særlig skal legges vekt på ved avgjørelsen av om et bedrageri er grovt. Etter bokstav a er ett av momentene om bedrageriet «har hatt til følge en betydelig økonomisk skade». Det er ikke tvilsomt at beløpets størrelse alene er tilstrekkelig til at bedrageriet i dette tilfellet må anses som grovt.
- (15) Det følger videre av § 372 første ledd andre punktum bokstav e at det skal legges vekt på om lovbrøteren har «misbrukt stilling, verv eller oppdrag». I denne saken foreligger det utvilsomt et slikt misbruk.
- (16) Straffenivået ved grovt bedrageri er i noen grad drøftet i forarbeidene til straffeloven 2005. I Ot.prp. nr. 22 (2008–2009) under punkt 11.2.2 på side 326 uttaler departementet at det ved utformingen av § 372 ikke er tilsiktet realitetsendringer, men departementet tilføyer at «man mener det er rom for å straffe grovt bedrageri noe strengere enn i dag». I de spesielle merknadene til § 372 på side 465 uttales at det «ikke [er] meningen å nedjustere det gjeldende straffenivået». På side 327 fremheves at det «fortsatt bør være stor grad av samsvar i strafferammer og straffenivå for bedrageri, tyveri og underslag».
- (17) Samlet forstår jeg forarbeidene slik at tidligere straffenivå i det vesentlige skal opprettholdes, men at det ved enkelte tilfeller av grovt bedrageri kan være rom for å

skjerpe straffen noe sammenlignet med det tidligere nivået. Det er uansett ikke grunnlag for å etablere noe «normalt straffenivå» for grovt bedrageri, se Rt-2012-1968 avsnitt 22.

- (18) Straffeloven § 77 angir skjerpene omstendigheter som skal tas i betraktning ved straffutmålingen. Etter bokstav j er det skjerpene at en handling «er begått i offentlig tjeneste eller er forøvet ved brudd på en særlig tillit».
- (19) I mange tilfeller vil beløpets størrelse stå sentralt ved fastsettelsen av straff for grovt bedrageri. Det vil også kunne hentes veiledning fra straffenivået for tyveri og underslag. Lagmannsretten har vist til Rt-2004-497, der straffen for underslag av rundt 500 000 kroner ble satt til fengsel i seks måneder. Som lagmannsretten fremhever, må det ved en slik sammenligning tas hensyn til endringer i pengeverdien. I HR-2019-1935-A avsnitt 17 var det lagt til grunn at 500 000 kroner i 2004 tilsvarte rundt 670 000 kroner i 2019.
- (20) Samtidig finnes det flere avgjørelser fra Høyesterett der andre forhold enn beløpets størrelse er tillagt vesentlig vekt, og straffen er blitt satt vesentlig høyere enn det beløpets størrelse isolert sett skulle tilsi.
- (21) Avgjørelsen i Rt-1965-197 gjaldt en overformynder som ble dømt til fengsel i ett år og ni måneder for underslag av midler som han skulle forvalte. Beløpet på 62 000 kroner tilsvarte omkring 700 000 kroner i dag. Høyesterett anså forholdet som «særlig graverende».
- (22) I Rt-1992-1463 ble en vekter dømt til fengsel i ett år og fire måneder for tyveri og utroskap av ca. 100 000 kroner, som tilsvarte omkring 175 000 kroner i dag. Han hadde tatt gjenstander fra bedrifter der han hadde oppdrag som vekter. Det ble lagt vekt på at handlingene innebar «alvorlige tillitsbrudd», og at dette ga grunnlag for en reaksjon «klart utover det tyverier av tilsvarende verdier normalt blir straffet med».
- (23) Begge disse avgjørelsene er eksempler på at tillitsbrudd tillegges betydelig vekt i skjerpene retning. Også andre særlig skjerpene forhold er i Høyesteretts praksis blitt tillagt vesentlig vekt ved straffutmålingen. I Rt-2012-1968 ble straffen for datainnbrudd i nettbank med et tapspotensiale på ca. 800 000 kroner satt til fengsel i ett år og ti måneder. Og i HR-2020-1352-A ble straffen for bedragerier på til sammen rundt 624 000 kroner som var gjennomført ved misbruk av andre personers identitet, satt til fengsel i ett år og seks måneder, etter fradrag for lang saksbehandlingstid. Det ble lagt vekt på at det var tale om integritetskrenkende vinningskriminalitet.
- (24) Aktor har gjort gjeldende at forholdene i denne saken er av en slik karakter at også straffenivået ved korrupsjon er av interesse. Det er likevel understreket at tillitsbruddet her ikke er knyttet til domfeltes utøvelse av sine tjenestehandlinger. Etter mitt syn gir en sammenligning med straffenivået for korrupsjon lite veiledning, ettersom handlingene ikke gjelder selve innholdet i utøvelsen av vervet som stortingsrepresentant.

Den konkrete vurderingen

Utgangspunktet

- (25) Det er i dette tilfellet tale om et alvorlig tillitsbrudd begått i rollen som stortingsrepresentant. Begge momentene for straffskjerpelse som er angitt i straffeloven § 77 bokstav j – «begått i offentlig tjeneste» og «brudd på en særlig tillit» er til stede.
- (26) Den ordningen A har misbrukt, er begrunnet i stortingsrepresentantenes særlig uavhengige stilling. Ordningen er i høy grad basert på den tilliten man i alminnelighet har og må ha til Stortingets medlemmer som folkets øverste representanter. Denne tilliten har A misbrukt på en alvorlig måte. Han har utnyttet at ordningen som følge av de særlige hensynene som foreligger, var lett å misbruke, med en lav oppdagelsesrisiko.
- (27) Tillitsbruddet er likevel av en noe annen karakter enn i de tilfellene der de straffbare handlingene består i at man har tilegnet seg verdier som man i utgangspunktet var satt til å forvalte.
- (28) Jeg er på denne bakgrunn kommet til straffen for handlingene, før det tas hensyn til formildende omstendigheter, i utgangspunktet bør ligge omkring fengsel i ett år og tre måneder.

Formildende omstendigheter

- (29) Etter straffeloven § 78 bokstav f skal det i formildende retning legges vekt på at domfelte har avgitt en uforbeholden tilståelse.
- (30) Som nevnt erkjente A at han hadde inngitt fiktive reiseregninger kort etter at Aftenposten hadde bedt om innsyn. Han opplyste om de faktiske forholdene så langt han hadde mulighet til dette, og har senere fastholdt sin erkjennelse. Det er dermed klart at det foreligger en uforbeholden tilståelse.
- (31) På grunn av sakens karakter har politiet, selv om det forelå erkjennelse, foretatt en omfattende etterforskning. Det må likevel legges til grunn at A har bidratt til oppklaring av saken så langt det har vært mulig for ham. Samtidig er utgangspunktet at erkjennelsen var foranlediget av Aftenpostens innsynsbejæring, og at det således ikke var A selv som uten foranledning valgte å innrømme bedrageriene.
- (32) Etter mitt syn er det grunnlag for et fradrag i straffen for tilståelsen med omkring 25 prosent.
- (33) At A har tilbakebetalt beløpet, kan bare tillegges begrenset vekt i formildende retning.
- (34) Jeg kan ikke se at As helsemessige forhold eller medieomtalen av saken kan tillegges vekt i formildende retning. Heller ikke tidsforløpet gir i seg selv grunnlag for reduksjon av straffen.

Konklusjon

- (35) Etter dette er jeg kommet til at straffen bør settes til fengsel i elleve måneder.
- (36) Jeg stemmer for denne

D O M :

I lagmannsrettens dom gjøres den endring at straffen settes til fengsel i 11 – elleve – måneder.

- (37) Dommer **Arntzen:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (38) Dommer **Matheson:** Likeså.
- (39) Dommer **Bull:** Likeså.
- (40) Dommer **Matningsdal:** Likeså.
- (41) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

I lagmannsrettens dom gjøres den endring at straffen settes til fengsel i 11 – elleve – måneder.